

Recenzja książki:

P. Duchliński (red.). (2023). *Spory moralne*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

Book review:

P. Duchliński (Ed.). (2023). *Moral dispute*. Ignatianum University Press.

W 2023 roku nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, w serii „Słowniki Społeczne” pod redakcją Wita Pasierbka i Bogdana Szlachty, ukazał się tom *Spory moralne*, którego redaktorem jest Piotr Duchliński, profesor Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, etyk i filozof.

Już we wstępie redaktor wskazuje na kierunek, w jakim będą zmierzać rozważania całości owego wydania, zadając pytania o rozumienie pojęcia moralności, o to, jak człowiek powinien postępować i dlaczego i co sprawia, że czyn staje się dobry i powinny moralnie; dlaczego na świecie jest tyle cierpienia, sporów, konfliktów, wojen... Czy problem leży po stronie ludzi, czy może po stronie moralności (por. s. 9)? Na tak postawione pytania naukowcy z różnych ośrodków akademickich w Polsce starali się udzielić odpowiedzi w 20 hasłach opracowanych w formie obszernych artykułów.

Każdy z nich ma taką samą strukturę formalną i merytoryczną, na którą składają się: 1. Definicja będąca usystematyzowaniem pojęciowym. 2. Analiza historyczna, która celnie przekonuje, że pojęcia mają swoją historię i źródła. 3. Ujęcie problemowe pojęcia, które ujawnia istotę sporów moralnych. 4. Refleksja systematyczna z wnioskami i rekomendacjami, która porządkuje wiedzę o współczesnym charakterze sporów. Struktura ta pozwala w sposób przejrzysty i uporządkowany ukazać współczesne spory moralne, ujawniając ich istotę, społeczny sens, źródła, ewolucję, a także odzwierciedlenie w języku.

Omawiany tom „Słowników Społecznych” rozpoczyna wyżej już wspomniany wstęp, który redaktorzy tomu nazwali *Wprowadzeniem*. Jak sama nazwa sugeruje, redaktor tomu dokonuje w tym miejscu prolegomeny, by ułatwić czytelnikowi zrozumienie treści dzieła. Pierwszym tekstem zasadniczym jest artykuł Piotra Duchlińskiego pt. *Spory moralne – próba spojrzenia na całość*, który posiada charakter otwierający i systematyzujący całą zawartość tomu. Jest to niezmiernie ważne, ponieważ czytelnik od samego początku zostaje zaznajomiony z głównymi pojęciami, dzięki czemu jest w stanie uporządkować wiedzę, unikając w ten sposób chaosu logicznego. Duchliński wyjaśnił i poddał analizie nie tylko pojęcie moralności, ale również sporu moralnego, który zaprezentował jako:

[...] pojęcie techniczne, którym posługują się etycy. Nawet jeśli spory moralne są obecne w życiu codziennym, ludzie rzadko posługują się tym wyrażeniem. Etycy czerpią wiedzę o sporach moralnych albo z własnego doświadczenia, albo z obserwacji innych, z literatury pięknej lub też z badań, jakie prowadzi się na ten temat w etyce i szczegółowych naukach o moralności. Można je zdefiniować jako sytuacje, w których mamy do czynienia z wykluczającymi się przekonaniem moralnymi dotyczącymi norm, reguł postępowania, wartości oraz ocen określonego działania (s. 15–16).

Najważniejsza jest jednak konkluzja Duchlińskiego, która brzmi: „W sporach moralnych zawsze chodzi o człowieka” (s. 29). I tutaj należy zgodzić się z autorem, ponieważ poglądy na temat moralności i zmiennego pojmowania etyki od zawsze powodowały owe spory moralne, co udało się redaktorowi tomu w sposób systematyczny zaprezentować, ukazując różne stanowiska na ten temat, jakie kształtowały się na przełomach dziejów.

Kolejne artykuły charakteryzują związek moralności z konfliktem. I tak w kolejności redaktor tomu prezentuje teksty: (2) T. Grabińskiej *Konflikt moralny*; (3) A. Bogatyńskiej-Kucharskiej *Dylematy moralne*; (4) E. Podrez *Konflikty moralne a kompromis*; (5) K. Stachewicza *Konflikty aksjologiczne – rodzaje i sposoby ich rozstrzygnięcia*; (6) J. Kucharskiego *Pluralizm wartości*; (7) A. Cebuli *Rozum, czy emocje. Spór o źródła wiedzy etycznej*; (8) P. Duchlińskiego i A. Jonkisa *Kognitywizm versus 2 akognitywizm etyczny*; (9) A. Szostka *Religia i etyka. Opozycja versus kooperacja*; (10) J. Kopani *Wrodzoność charakteru a moralność*; (11) R. Monia *Normatywność*; (12) P. Mazura *Spór o naturę ludzką między naturalizmem a antynaturalizmem*; (13) S. Gałkowskiego *Spór o podmiot w etyce*; (14) R. Wiśniewskiego *Godność*; (15) S. Gałęckiego *Natura sumienia i jego konflikty*; (16) M. Kozak *Spór wokół pojęcia odpowiedzialności w filozofii współczesnej*; (17) A. Thier *Spory moralne w etyce środowiskowej*; (18) A. Bugajskiej *Spory wokół ulepszenia człowieka*; (19) S. Florka *Neuroetyka z perspektywy empirycznej*; (20) D. Dańkowskiego *Granice pluralizmu etycznego w ujęciu katolickiej etyki społecznej*. Tak dobrane zestawienie haseł słownikowych trafia w przestrzeń i istotę współczesnych sporów moralnych, co niewątpliwie było zamiarem redaktora tej obszernej pracy zbiorowej.

Konkludując, recenzowany tom jest pracą wartościową, która pozwala czytelnikowi na zapoznanie się z tematyką sporów moralnych, a także pojęciem samej moralności, która nieodrodnie związana jest z człowiekiem, bo jak mawiał już Arystoteles, „człowiek bez poczucia moralnego jest najniegodziwszym i najdzikszym stworzeniem”. Warty podkreślenia jest fakt, że tom, podobnie jak cała seria, wydawany jest także w języku angielskim, co pozwala na umiędzynarodowienie dzieła. Niewątpliwie omawiane *Spory moralne* z powodzeniem mogą być wykorzystywane jako pomoc dydaktyczna dla studentów, ale także uczniów szkół średnich. Bogaty spis bibliograficzny z pewnością będzie też pomocą w tworzeniu niejednej pracy naukowej.